

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת שמות תשפ"ב

שכר קדיאת שנים מקרא ואחד תרגום

"ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה" (א, א)

כתב בעל הטורים, "ואלה שמות בני ישראל. ראשי תיבות ואדם אשר לומד הסדר שנים מקרא ואחד תרגום בקול נעים ישיר יחיה שנים רבות ארוכים לעולם", ע"כ.

ומקור דברי בעל הטורים הוא מהגמ' בברכות (ח' ע"ב) דאיתא שם "כל המשלים פרשיותיו עם הצבור מאריכין לו ימיו ושנותיו".

ומבואר ששנים מקרא זהו סגולה לאריכות ימים, וזכורני שבשנות המלחמה האיומה דרש מו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל להיזהר מאוד בשנים מקרא ואחד תרגום, דכיון דהוי סגולה לאריכות ימים א"כ בוודאי נכלל בזה סגולה להינצל מאימת המוות במלחמה. (וכמו כן דרש להיזהר במאה ברכות, דזהו סגולה להינצל ממוות דמגיפה ונכלל בזה סגולה גם להינצל מהמוות דמלחמה).

ובעוה"ר רבים מזלזלים בהלכה זו, והוא חיוב גמור מדרבנן, ונפסק בשו"ע או"ח סי' רפ"ה סעי' א', [וראו ללמוד גם עם פירוש רש"י וכמו שכתבו השו"ע שם (סעי' ב') "וירא שמים יקרא תרגום וגם פירוש רש"י"], וזכורני שכאשר שמע מרן הגרי"ז זצ"ל על כמה בני ישיבות שאינם מקפידים לקרוא שנים מקרא ואחד תרגום, התפלא מאוד ואמר, הלא חז"ל מבטיחים לנו "כל המשלים פרשיותיו עם הציבור מובטח לו שמאריכין לו ימיו ושנותיו". והוסיף עוד ואמר, "הבטחה של חז"ל אין זה צ"ק אלא מזומן, ומי יכול לוותר על הבטחה כזאת".

הדרך למנוע שנאת הגויים לישראל הוא על ידי פירוד מהם

"ובני ישראל פרו וישרצו וירבו וגו' ותמלא הארץ אותם: ויקם מלך חדש על מצרים" (א, ז-ח).

פירש הגה"ק מהרי"ל דיסקין זצ"ל טעם סמיכות הפסוק "ותמלא הארץ אותם" לפסוק שלאחריו "ויקם מלך חדש", שעל ידי שעם ישראל מילאו את כל ארץ מצרים ויצאו מתחומי ארץ גושן, לכן התחילו המצריים לשנאתם ולשעבד בהם, שכן המצרים מצד עצמם לא היו שונאי דת שהרי פטרו מהשעבוד את שבט לוי שהיו בני תורה, וכל מה שהחלו לשנאותם זהו רק בשעה שעם ישראל יצאו מתחומי ארץ גושן והחלו להתערב במצריים וכמוש"כ "ותמלא הארץ אותם", ולכן קם מלך חדש להרע לישראל.

ויש להוסיף לפרש עפ"י סמיכות פסוק זה לפסוק שלפניו, דכתיב "וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא, ובני ישראל פרו וישרצו" וגו', שכל זמן שיוסף היה חי עם בני דורו, הושפעו ישראל מקדושתו וצדקתו ולא התערבו עם המצריים, אבל בשעה שמת יוסף ובני דורו, התחילו ישראל להתערב ולהתבולל בין המצריים, וכמו שאמרו חז"ל (שמו"ר א, ח) "כשמת יוסף הפרו ברית מילה, אמרו נהיה כמצריים", ואז "ובני ישראל פרו וישרצו ותמלא הארץ אותם", והיינו שנתערבו בין הגויים, ועי"ז נתעורר שנאת המצריים על העם וכדכתיב אח"כ "ויקם מלך חדש" וגו'.

ודברי הגה"ק מהרי"ל דיסקין הם יסוד גדול, שהרי במשך שנות גלותינו היו שטענו שאם עם ישראל ידמו לגויים תיפסק שנאת הגויים, אבל האמת הוא להפך שקירבת הגויים לישראל גורם שנאה וכמו שביאר מהרי"ל דיסקין שדווקא על ידי מה שהתערבו עם המצריים, התעורר שנאת המצריים לישראל. (ועי' עוד בבית הלוי כאן שהארץ בזה).

◆◆◆

בעוה"ר בעשרות השנים האחרונות בארץ ישראל סובלים אנו מגזירות קשות לבולל את עם ישראל בין הגויים, שמעלים לכאן מיליוני גויים מרוסיה וחבש ועוד מקומות, והם מתבוללים בתוכינו רח"ל ומתקרבים אלינו רח"ל, וזהו סכנה גדולה לעורר שנאת האומות עלינו רח"ל, ובימים אלו שעומדים לחוקק חוק נוסף להכשיר את ילדי המתבוללים שנולדו מאם נכרית כגרים בלא קבלת עול תורה ומצוות, עלינו למחות בכל תוקף ולהודיע ברבים שהם גויים גמורים ולא נתחתן בהם ובבניהם.

ובמשנה בסוף עדויות (פ"ח משנה ז) איתא "אין אליהו בא אלא לרחק המקורבין בזרוע ולקרר המקורבין בזרוע", ופירש הברטנורא שם "לרחק המקורבין בזרוע - שהכל מרחוקים אותן בפסולים, אלא שנתקרב בזרוע", ובעוה"ר בזמנינו נתקיים דבר זה לעינינו, שרבים נתקרבו בכוח "הזרוע והשלטון" ע"י חוקותיהם שהכירו בהם ונתנו להם להתבולל בתוכינו בניגוד לרצוננו, "והכל מחזיקים אותם בפסולים", שכולם יודעים את האמת שהם פסולים אך הם מקבלים תוקף חוקי על ידי השלטונות להישאר כאן ולהתבולל בתוכינו, ועל

זה אמרו חז"ל שאליהו הנביא יבוא להפרישם מתוכינו כהכנה לביאת משיח צדקינו, ויה"ר שיחוס הקב"ה עלינו ויושיע אותנו במהרה ויגאלינו גאולת עולם בביאת משיח צדקינו בב"א.

מעלת הצפיה לישועת ה'

"ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו" (ב, ד).

"מריס המתינה לנמשה שעה אחת, שנאמר ותמצצ אחותו מרחוק, לפיכך נתעכזו לה ישראל ז' ימים צמדצז, שנאמר והעם לא נסע עד האסף מריס".

(סוטה ט' ע"ב)

יש לתמוה מהו המעלה הגדולה במעשה מרים שניצבה מרחוק לראות מה יעשה עם משה רבינו, ומדוע מגיע לה שכר על כך, והרי לכאורה זהו דבר טבעי ופשוט שאחות תלך לראות מה נעשה עם אחיה ואין בזה שום גדלות.

ונראה בביאור הדבר, דהנה בגמ' בסוטה (י"ג ע"א) איתא "ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו, לידע מה יהא בסוף נבואתה", והרי מבואר שעמידתה של מרים שם היה כדי לבדוק דבר נבואתה שנתנבאה "עתידה אמי להוליד בן שיושיע את ישראל". והאלשיך הקדוש הוסיף ופירש ככוונת הדברים, שח"ו לא הסתפקה מרים באמיתות הנבואה, אלא הלכה לראות באיזה אופן תתקיים הנבואה, והיתה בטוחה שהקב"ה ישלח הישועה אף למעלה מדרך הטבע.

ומעתה מבואר היטב מעלתה של מרים במה שנעמדה מרחוק על היאור, שאע"פ שכבר זרקו את אחיה ליאור, מ"מ היתה בטוחה ממש בישועת ה', עד שעמדה מקרוב לראות מהו הדרך שיזכו לישועת השי"ת, ועל זה גופא קיבלה שכרה, שאע"פ שלפי דרך הטבע לא היה כל צד שתבוא הישועה, מ"מ לא התייאשה אלא המתינה בכל רגע לישועת ה'.

◆◆◆

זכורני שלאחר תום המלחמה הנוראה כאשר הובררה המציאות הנוראה שמיליוני יהודים - אנשים נשים וטף נשחטו ונהרגו על קידוש ה', ומרכזי תורה נרחבו וגדולי תורה ויראה נהרגו, התייאשו רבים מעולם התורה בתפארתו, ואמרו שלבטח כבר נגמר תקופת עולם התורה והחסידות בתפארתו, אולם הרב מפוניבז' הגרי"ש כהנמן זצ"ל אמר שח"ו לומר כן, אלא בוודאי נזכה לישועת ה' להרמת קרן התורה, וכל השאלה היא רק "איך נזכה לזה", אבל הישועה בוודאי תבוא וכדכתיב (ירמיה לז, ז) "עת צרה היא ליעקב וממנה יושיע", וזהו בחינת מדריגת מרים שנעמדה על יד היאור בשעה שעפ"י הטבע עמד אחיה לטבוע בנהר, וידעה בוודאות שהישועה תבוא, ורק המתינה לראות באיזה דרך תבוא הישועה.

ניצול ההזדמנות לתקן ולהשיג מעלות ברוחניות ומעלות ימי השובבי"ם

"וירא ה' כי סר לראות, ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה" (ג, ד).

בלשון הפסוק מבואר דבר מבהיל, שכל מה שמשה רבינו זכה שהקב"ה יקרא אליו מתוך הסנה להיות מושיעם של ישראל, זהו רק משום שהוא מצד עצמו סר לראות, שהרי רק בשעה ש"וירא ה' כי סר לראות", נאמר בו "ויקרא אליו אלוקים מתוך הסנה", כי כאשר הוא מצידו עשה מה שהיה יכול לעשות להשיג את המדריגות בקדושה שחשב שיכול להשיג, הקב"ה נגלה אליו וקרא לו להיות מושיעם של ישראל.

וזהו לימוד גדול עבורינו, שכל אחד צריך "לסור לראות" ולנצל את ההזדמנויות השונות שמזדמנות לנו להשיג מעלות בקדושה, ולפעמים יש לאדם מאורעות שונות בחיים שמהווים עבורו כעין קריאה לסור ממהלך הרגלו ולשוב בתשובה, ואם ינצל האדם את ההזדמנות לסור לראות ולא ימשיך במהלך הרגלו כאילו לא אירע דבר, יזכה לגילויים נפלאים מאת הקב"ה.

ועכשיו שנמצאים אנו בימי השובבי"ם שהם ימים מסוגלים לזכות לתשובה ועליה רוחנית, יש לכל אחד ההזדמנות לסור לראות ולנצל כל רגע ורגע בימים קדושים אלו, ולטהר את נשמתו על ידי קבלת עול תורה ולימוד בהתמדה יתרה ועל ידי תפילה בהתלהבות ובשמחה, ומי שח"ו לא מעניין אותו וממשיך כהרגלו בימים אלו בלא לסור לראות ולנצל את סגולת הזמן להיטהר מחטאיו על ידי חיזוק בשקידת התורה ועמלה, הרי הוא מפסיד לעצמו הרבה מדריגות בקדושה שאפשר להשיג בימים אלו.

◆◆◆

על כל בן תורה צריך שיהא ניכר בימים אלו שלומד בהם ביתר התמדה, שלימוד התורה בשעות רצופות ללא הפסק מטהר את הנשמה מהפגמים שנוצרו

מחטאי האדם, והגה"צ רבי שלמה וולבה זצ"ל סיפר ששמע מתלמידיו הגדולים של רבינו ירוחם ז"ל ממיר, שבימי השובבי"ם היה לימודו בגבורה מיוחדת של רציפות שעות על גבי שעות, ובסדר הערב היה נשאר ללמוד שעות רצופות ולא היה הולך לישון עד שחטפתו שינה כשהיה מגיע לאפיסת כוחות ממש.

ורבים מתענים ביום חמישי בימי השובבי"ם, אבל העיקר הוא גם לקבל על עצמו עול תורה, וראוי לכל אחד ובמיוחד לבן תורה להרבות בלימוד התורה בהתמדה בעמל וביגיעה ולמעט בתענוגים בימים אלו, וגם עבודת התפילה מסוגלת מאוד בימים אלו לרומם מאוד את האדם יותר משאר ימות השנה.

ויש לידע שמי שאינו מתענה בימים אלו, עדיין יכול לזכות למעלת התענית על ידי העצות שהביא המשנה ברורה (סי' תקע"א) כמו "תענית הראב"ד", והיינו שבאמצע אכילתו בעוד שהוא מתאוה לאכול ימשוך ידו מהמאכל ונחשב לסיגוף ומתכפרים עונותיו, וכן על ידי תענית דיבור שמעלתו גדולה ונחשב כתענית, עיי"ש.

חובת האדם לפעול בענייני שמים גם אם עפ"י דרך הטבע אפסו סיבוייו

"ויאמר משה אל האלהים מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, ויאמר כי אהיה עמך", (ג, יא-יב).

תשובת הקב"ה למשה רבינו הוא רמז לכל אחד, שהרי פעמים רבות שואל האדם ג"כ כעין שאלתו של משה רבינו "מי אנכי", והיינו מי אנכי שאזכה להתעלות במדריגות בתורה ויראת שמים, ומתוך כך מייאש עצמו מתפקידו, **אכן כנגד זה עומד תשובת הקב"ה "כי אהיה עמך"**, והיינו שאף אם בדרך הטבע אין נראה שיצליח, מ"מ יש חשבון אחר של "סייעתא דשמיא", **כי כן הוא הכלל בענייני רוחניות שאם עשה האדם את חלקו ככל יכולתו, הרי הוא זוכה לעזרת הקב"ה למעלה מדרך הטבע.**

וזהו סוד ההצלחה של בן תורה שאינו עושה חשבונות מהו התוצאות, אלא עושה את שמוטל עליו, וממילא הקב"ה עוזרו למעלה מדרך הטבע. וכבר פירשו

הספרים שזהו מה שאמרו חז"ל "יגעת ומצאת תאמין", שאחר היגיעה האדם זוכה ל"מצאיה" הבאה בהיסח הדעת, והיינו שמכח היגיעה זוכים ל"מצאיה" הבאה מכוח סייעתא דשמיא מלעילא.

הייסורים הם לטובתו של אדם

"כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך", (ד' י"ט).

"כי מתו כל האנשים, מאן יניחו דתן ולצירם, ומי מתו מיהו הווי אלף שירדו מנכסיהם", (ע"ז ה' ע"א)

שמעתי מפי הקדוש רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל שמכאן יש להתעורר היאך להסתכל על משפטי ה', שלפעמים יהודי יורד מנכסיו, וכולם מאוד מרחמים עליו, אבל האמת היא שנגזרה עליו מיתה ממש, אלא שהקב"ה במידת רחמיו החליף לו את המיתה בירידה מנכסיו שהיא דומה למיתה.

ובדומה לזה יש לאדם להתבונן גם בכל צער וייסורים ל"ע שעוברים על האדם, שאם יתבונן יבין שכנגד ייסורים אלו מוחק לו הקב"ה הרבה מאוד עונשים בעולם הבא, ומשפטי ה' אמת צדקו יחדיו.

וידוע שאדוננו הגר"א ז"ל דיבר פעם לפני תלמידיו על הייסורים שעתידין לבוא לאדם אחרי פטירתו, ואמר להם שכל הייסורים הכתובים בספר ראשית חכמה אודות הגיהנם וכף הקלע ושאר ייסורים, הכל הוא "כפשוטו ממש", ואחד מהתלמידים ה"ה הגה"צ ר' ישעיה זוכוויצר זצ"ל שהיה חסיד נורא (ומקום מנוחתו בבית החיים דמיר), נאחז בפחד ודאגה נוראים עד שנפל למשכב מרוב צער ודאגה, ובא הגר"א לבקרו בחוליו לעודדו ולחזקו, ואמר לו: **"אמת כי כל מה שאמרתי כן הוא, ומידת הדין עמוק מני עמוק עד כי נורא מאוד, אפס כי גם זה אין בילוד אשה לשער, עד כמה קורטוב של ייסורים בעולם הזה נחשב שם בעולם העליון, ומפחית מן הדין, וא"כ אתה שיש לך ייסורים אין לך מה לדאוג, כי הייסורים ממרקים את העונשים החמורים בעולם הבא".**

עובדות והנהגות שראה רבינו אצל הגאון רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל בעל ה"מכתב מאלהיו" (נדפס לדגל יום היא"צ שיהול בשבוע הבעל"ט)

ולא בתוצאות, ולכן העליונים כאן - שהתפרסמו מחמת כשרונותיהם היו למטה בעולם הבא כיון שלא יגעו מספיק, אבל התחתונים שהיו למטה בעוה"ז מחמת חוסר כישרון אבל למדו ביגיעה יהיו עליונים למעלה.

[1] כאשר יסד את הכולל בגייטסהד, דרש שיהיה בכולל בית הכנסת לתפילה, שהרי התורה והתפילה קשורים זה בזה, ואי אפשר להצליח בתורה בלא מקום תפילה במתינות וישוב הדעת.

[2] פעם אחת כשהתפללתי עמו בבית הכנסת, התקומם לפתע אחד המתפללים וצעק על אחד שנענע עצמותיו בחזקה בתפילה - בטענה שאין זה כבוד כלפי שמיא להתנענע בחזקה בשעת התפילה, והרב דסלר זצ"ל חרה לו הדבר מאוד, ואמר הלא הוא מתכוון לשם שמים ויקבל שכרו על מעשיו, ולא הותר לך לשפוך דמו ולבזותו ברבים, ולא נחה דעתו עד שביקש מחילה.

[3] סיפר שהיה אצלו כוס שקידש בו הגאון וצדיק רבי ישראל סלנטר זצ"ל, והיה בשיעור הרגיל ולא בשיעור הכפול - כדעת החזו"א. וכאשר בא לבני ברק רצה להחמיר כי זהו אתריה דהחזו"א זצ"ל, אבל אשתו הרבנית ע"ה ביקשה ממנו שכיון שהצדיק רבי ישראל סלנטר זצ"ל קידש בכוס זה ימשיך לקדש בו, והמשיך לקדש בו כל ימיה, ומיד לאחר פטירתה התחיל להחמיר לקדש בכוס בשיעור הכפול.

[4] היה קורא לבנות שרוצות להינשא לבן תורה ולהתמסר לתורה במשך ימי חייהם, בתואר "בנות תורה", והדגיש שכשם שיש "בני תורה" כך יש גם "בנות תורה", והיה מתאונן שהרבה בני תורה נחרבו על ידי שהתחתנו עם בת שהייתה מוכנה להינשא ל"בן תורה" אבל הם עצמם לא היו בגדר "בת תורה" שמשתוקקת במסירות נפש שבעלה יהא שקוד על תלמודו, ולהגיע לדרגה זו להיות "בת תורה" צריך להתחנך מקטנות שאין אושר ושמחה יותר גדולה מעצם הדבר שהבעל יושב ולומד, וכל חללא דעלמא לא ישווה בעיניה בכדי להחליף או לוותר על תורת בעלה.

[5] שמעתי פעם חוזר לעצמו כמה וכמה פעמים על מאמר חז"ל על הפסוק (ויקרא כ"ה כ"ג) "כי גרים ותושבים אתם עמדי", - "אם גרים אתם בעולם הזה תהיו תושבים עמדי בעולם הבא" וחזר על כך בהתפעלות ובהתעוררות עצומה ובניגון כעין קול בכי.

[6] שמעתי מפיו שאצל הצדיקים יש חילוק דק מאוד בין אמונה לכפירה, ואם הם שוכחים לרגע שהקב"ה מנהיג את הבריאה, הרי זה נידון אצלם ככפירה ממש.

א.ה. תחילת היכרותו של רבינו שליט"א עם הגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר היה בשנות המלחמה בלונדון, בזמן שהרב דסלר זצ"ל היה מתגורר בבית הורי רבינו. בהמשך הזמן - בימי ההפגזה על לונדון, ברח הגרא"א דסלר זצ"ל לעיירה קטנה סמוך ללונדון, ואז התגורר רבינו יחד עמו בחדר אחד במשך שבעה חודשים, ולמד עמו בצוותא ספר חי' הגר"ח על הרמב"ם [ולא הספיקו הרבה כי העמיק מאוד בדבריו].

[בנותן] טעם לציין מה שסיפר רבינו, כי הגרא"א דסלר זצ"ל היה מקפיד שלא לישון ביום שתי נשמים, והחמיר כפי השיטה שזוה"ח דקות (מינוט), ובאותם החודשים שישן יחד עמו, ביקש מרבינו שיעמוד על המשמר להקיצו בכל י"ז דק' בשנתו [ביום].

אף לאחר שנסע רבינו לארץ ישראל, המשיך להיות קשור אליו בעבודות האהבה, וכשהגיע החזו"א את שידוכו לרבינו, שלח את הגרא"א דסלר שיציע את השידוך. ובדברים דלהלן נביא כמה עובדות ומאמרי מוסר אשר חזר אליהם רבינו שליט"א מעת לעת מאשר שמע מרבו הרב דסלר.

[א] סיפר לי שבת"ת דקעלם, לא הלכו הנשים לעולם לבית הכנסת להתפלל, וכפי שהזהיר רבינו הגר"א באיגרתו שלא ילכו הנשים בשבת לבית הכנסת, כדי שלא יכשלו בחטא לשון הרע שהוא בלתי נמנע במקום שמתאספות שם נשים, ואפילו כדי לשמוע לפרשת זכור לא הלכו הנשים לבית הכנסת, אלא נמנעו ולא שמעו פרשת זכור.

[ב] סיפר לי שבקעלם היו רחובות נפרדים לגברים ורחובות נפרדים לנשים, ופעמים שהיו מחלקין אותו לפי זמנים, והיינו שעה זו לגברים, ושעה זו לנשים, אבל כל זה היה רק לפני מלחמת עולם הראשונה, אבל אח"כ באו המשכילים ופרצו את הכל, וכן היתה עניית גדולה לאחר המלחמה (שבקעלם היו ג' בירות יחידים שהיה להם חלות בשבת, אבל רוב בני העיר אכלו לחם פשוט בשבת) שהעבירה אותם על דעתם ודעת קונם.

[ג] סיפר לי שבישיבה (ת"ת) בקעלם החמירו מאד שכולם יסיימו בבת אחת ממש גאל ישראל ויתחילו יחד ממש ברגע אחד שמונה עשרה, שרק באופן זה נחשב לתפלה בציבור.

[ד] השתומם על מה שרבים מהציבור משוחחים בשעת ברכות שבע ברכות ואינם מטים אוזן לשמוע הברכות. ואמר דכיון דהוי ברכת השבח - ובעבור הציבור נתקנה הברכה, יש להקפיד שכל אחד מהמשתתפים בסעודת שבע ברכות, ישמע את כל הברכות דשבע ברכות. (ע"ע תשוח"נ ח"א סי' תשד"ם).

[ה] שמעתי מפיו לפרש מאמר חז"ל (ב"ב י" ע"ב) "עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה", שכאן בעוה"ז אין בני אדם מתחשבים ביגיעה אלא בכישרונות שהוא בקי או למדן, אבל לעתיד מתחשבים בעיקר ביגיעה

הזדמנות אחרונה לתורמים להוצאת הגליון: ניתן עדיין לקבל אישור לפטור מס לפי סעיף 46 עד סוף השנה הלוועזית - בתיאום מראש דרך מס' 0527110992

נתרם לעילוי נשמת הגאון הגדול מרא דכולא תלמודא רבי שלמה ב"ר אהרן פישר זצ"ל נלב"ע י"ד כסליו תשפ"ב

נתרם לרפואת שחר בן וורדה בתושח"י

לע"נ הר"ר יעקב אריה בהר"ר שלום הלוי הורן זצ"ל נלב"ע כ"א טבת תשנ"ג לסדר "וילך איש מבית לוי" ת.נ.צ.ב.ה.